

LIITE 1

Tämä liite käsittelee hankkeessa esiintyneitä havaintoja ja joitain suosituksia niiden pohjalta. Lisäksi esitellään vielä prosessiin jääneet toiminnot hankkeen päättyessä.

OSAHANKKEIDEN YLEISKATSAUS

Osahankkeiden spesifiset havainnot ja huomiot.

1. sähkön ja lämmön tuotannon vaihtoehtoiset menetelmät ja vaihtoehtoiset raaka-aineet häiriötilanteessa

- Perinteiset menetelmät toimivat edelleen, kuten mm. polttopuu, pelletit yksityisille
- Biokaasulaitteiston kohteissa biokaasu – huomioitava raaka-aine ja sen saatavuus sekä kuljetettavuus – *kts energialiite*
- Varavoimaratkaisut generaattoreilla (siirrettävät ja kiinteät)
 - polttoaineen sijoittelu ja saatavuus näille
 - Saako polttoainetta ylös maanalaisista säiliöistä ilman sähköä?
 - siirrettävien generaattoreiden kytkettävyys – vastaanottavan paikan (kiinteistö) on oltava valmiudessa siten että niissä on tekniset **yhteensopivat** kytkennät jo **valmiina**

2. Alueellisen biokaasulaitos- ja jakeluverkoston suunnittelu huoltovarmuuden näkökulmasta

- On annettu näkökulmaa ja varautumisen suhteen sekä suunnittelua varten. **Verkosto rakentuu tällä hetkellä kuitenkin markkinaehtoisesti ja organisaation kautta**, jatkossa syytä kehittää myös yhteisesti varautumisen näkökulma huomioiden. Erityisesti suojaus (sabotaasi, sota) ottaminen huomioon jo rakennusvaiheessa on huomattavasti halvempaa kuin tällaisen jälkeensä mukaan liittäminen. Lisäselvitys energialiitteessä.

3. Elintarvikkeiden tuotannon jatkuvuus

- Elintarvikkeiden tuotannon jatkuvuus on riippuvainen varavoimasta, tuontiraaka-aineista ja puhtaasta vedestä – varavoima on hyvällä mallilla ja ruokakin ensihätään riittää, mutta vesihuoltoon ja ennenkaikkea sen varmistamiseen on kiinnitettävä erityishuomiota:
 - Erityisesti eläintilojen vesihuolto niiden suuren kulutuksen takia on kriittisellä tasolla
 - Liikkuvien vedenpuhdistuslaitosten (kulkevat pakettiautolla, 2m³/h -tuotolla varustettuna) voisivat olla ratkaisu vaikkapa yhteishankintana.
- Ruokahuollossa kannattaa edistää kotivaratietoutta ja 72h -konseptia, myös alueellinen/paikallinen valmiuskeskus –ajatus mielessä.

YLEISIÄ HAVAINTOJA AIHEPIIREITTÄIN

HARJOITUKSET

Hanke järjesti useita Häiriöhyrrä-harjoituksia, joissa eri toimijat ovat harjoitelleet yhteistoimintaa.

Häiriöhyrrä on osoittautunut hyväksi työkaluksi pöytäharjoitusten pitämiseen, se ei vaadi yhtä paljoa aikaa kuin toiminnallinen harjoitus ja sen voi myös tehdä etänä. Tällainen harjoittelu avaa ajatusmaailmaa ja mahdollistaa paremman selviytymisen toiminnallisesta harjoituksesta ja tietenkin kovasta tilanteesta.

Yhteisesti pidettynä se mahdollistaa myös ajatusten vaihdon yli sektorien, tiedonkulun suoraan sellaisena kuin ongelmia ilmenee, mahdollistaen ongelmien ratkaisun kun tieto tulee suoraan eikä toisen käden kautta.

TIETOISUUDEN KASVU JA ASUKKAIDEN OSALLISTUMINEN

Hankkeen aikana huoltovarmuudesta ja varautumisesta pyrittiin tekemään osa seudullista keskustelua ja paikallista identiteettiä.

Artikkelit YLE:llä ja paikallislehdissä, kuntatiedotteet, sekä hankkeen seminaarit ja webinaarit lisäsivät merkittävästi tietoisuutta varautumisen merkityksestä.

Tästä huolimatta hankesuunnitelmassa määrättyjen kansalaiskyselyn osallistumisaktiivisuus jäi molemmissa toteutetuissa kyselyissä vähäiseksi. Kuitenkin kyselyiden vastauksia ja niistä vedettyjä johtopäätöksiä pystyttiin hyödyntämään viestinnän suunnittelussa ja painopiste siirrettiin käytännönläheiseen osallistamiseen, jota tehtiin yhteistyössä muiden hankkeiden kanssa (esimerkiksi kyläillat yhdessä Kuidut käyttöön -hankkeen kanssa).

TOIMINNALLINEN JA TEKNINEN VAIKUTTAVUUS - TIETOLIIKENNE

Kyläradiojärjestelmän käyttöönotto ja tietoliikenneyhteyksien varmistaminen ovat konkreettisia esimerkkejä siitä, miten hanke paransi kriittistä infrastruktuuria. Aiemmin kunnantalojen ja haja-asutusalueiden välillä ei ollut sähkökatkoja kestävää tiedonkulkuyhteyttä – nyt alueella on Suomen mittakaavassa edistyksellisin varaviestiverkko, joka mahdollistaa viestinnän myös laajojen häiriöiden aikana.

Havaittiin että satelliitti-internetillä voidaan varmistaa hyvinkin kustannustehokkaasti viestintäkanavat ainakin kuntakeskuksissa, ja jos valokuitu on suoraan kuntakeskuksesta toiseen, niin yhteys toimii kunhan varavoimaa riittää. Mikäli valokuitu ei ole suora (eli välillä on jakamoita), yhteys ei mene jakamosta eteenpäin ellei se ole varavoiman piirissä.

Kuituyhteyksissä on mahdollista dedikoida osuuksia kriisiaikoja varten, mutta tämä varaa kapasiteettia sitten pois normaaliolojen yhteydenpidosta ja täten vaikuttaa tietoliikenteen palvelutuottajien ansaintamahdollisuuksiin. Tällaisissa tilanteissa on syytä arvioida hyödyt ja haitat monelta taholta.

Tiedonkulun varmistava tekninen järjestelmä koostuu laitteista, henkilöistä ja sovitusta yhteistyöstä. Pohjimmillaan käytössä on varavoimalla varmistettu kunnantalojen ketju tai ringi, jossa valokuitu on kytketty suoraan näiden kohteiden välille ilman jakoasemia, tai että jokainen kunnantalo on sähkövarmistetun internetyhteyden piirissä. Vähintään kahdessa paikassa on satelliitti-internet -pääte. Jokaisessa edellä mainitussa paikassa on myös Kyläradioasema, jolla tietoa voi levittää ympäröivälle alueelle perinteisellä radioverkolla. Ympäröivällä alueella on myös hajasijoitettuna useampi Kyläradioasema, joihin käyttäjät löytyvät ”aseman naapurista” ja toiminta on ennalta sovittua. Samaan radioverkkoon pääsee kiinni myös harrasteradioilla, joka takaa sanoman perillemenon kaikille, jotka sitä vain pääsevät kuulemaan.

Tähän voi esittää konseptiksi alueellisten valmiuskeskusten verkostoa jossa paikkoihin joissa joko ennestään on hyvää yhteistoimintaa (kuten esim Härkänevilla) laitetaan Kyläradion asema, tai sitten toimintaa aletaan rakentaa paikkoihin jossa radio jo on asennettuna. Tiedonkulku kunnista valmiuskeskuksiin varmistetaan radiolla, ja paikallinen toiminta (ruoka, juoma, suoja jne) toimii oma-aloitteisesti keskuksen alueella josta sitä on helpompi sitten tilanteen edetessä koordinoita. Tällainen toiminta linkittyy myös Kylävalmiustalo (ent. PAVAK, paikallinen valmiuskeskus) -konseptiin jota mm. Suomen Kylät ajaa.

STANDARDIT JA YHTEISHANKINNAT

Varautumisen standardointi on toinen tärkeä pysyvä periaate: varusteet, tarvikkeet, materiaalit ja toimintatavat pyritään yhtenäistämään siten, että ne palvelevat useita käyttötarkoituksia. Esim. saman korkean suojausluokan suojapuvut toimisivat vaativiin CBRNE-, ja kevyempiin lintuinfluenssatapauksiin; pitäisi hankkia vain yhdenlaisia – joskin usein kappalehinnaltaan kalliimpia – monen eri mallin sijaan ja säästää rahaa. Sama periaate toimii myös muissa tarvikkeissa, ja lisähyötyä saa säästöjen muodossa kun ostaa yhdessä muiden kanssa isomman määrän kerrallaan. Samalla mahdollinen lainaaminen lähikumppaneilta mahdollistuu.

YHDISTETTY JOHTORYHMÄ

Kaustisen seutukunnassa on 5 kuntaa, jokaisessa niistä on 3-5 henkilön johtoryhmä. Jokaisessa kunnassa on muutama henkilö (maksimissaan n. 11-12) VAP-varattuna kunnan toimintoja turvaamaan mikäli sotilaalliseen kriisitilanteeseen joudutaan.

Jos intensiivinen häiriötilanne tai kriisi kestää vaikkapa vain viikon, ja vaatii ympärivuorokautista seuranta, ovat inhimilliset kantokyvyn rajat käytetty jo kahdessa päivässä. Sen jälkeen toimintakyky putoaa niin, että toimintaa ei voida jatkaa. Koska VAP-varattua väkeä ei oli paljoa, niistä ei myöskään sijaistamiseen voi henkilöitä ammentaa. Tästä syystä onkin mietittävä millä edellytyksillä johtoryhmät voisi yhdistää tällaiseen tilanteeseen – saatavilla olisikin tällöin viisinkertainen väkimäärä josta sijaisia ja vuorotyöskentelyä voisi verraten helposti järjestää. Koska osaaminenkin olisi oletettavasti samalla tasolla, pitäisi käytännössä ratkaista enää vastuukysymykset.

Tällaisessa johtoryhmäyhdistelmässä helposti nousee esiin skenaario jossa ”kuntaliitos onkin sitten seuraava looginen askel”, mutta asiassa on muistettava että kuntaliitos todennäköisesti vähentäisi saavutettavissa olevaa redundanssia koska väkeä johtotasolta oletettavasti vähennettäisiin. Täten yhdistetty johtoryhmä ilman mitään kuntaliitosta olisikin voimavara ja mahdollistaja henkilöresurssien riittävyteen.

KYLILLÄ TAPAHTUVAA TOIMINTAA HÄIRIÖTILANTEEN PITKITTYESSÄ

Yhteisöllisyys - yhteiset kokoontumis- ja turvapaikat sekä materiaalit kriisissä - Kylävalmiustalo (ent. PAVAK), kyläkohtaiset kokoontumispaikat ja muut vastaavat. Kylävarahankkeessa tähän on jo pureuduttu.

Kannattaa huomioida että paikat on varustettu riittävillä välineillä ja tarvikkeilla/materiaaleilla, esimerkkejä alla

- Ruoanlaittovälineet
- Ensiapu/defibrillaattori
- Vedensaanti
- Lämpimät tilat
- akkujen latausmahdollisuus (varavoima)

MITÄ ON VIELÄ PROSESSISSA KUN HANKE PÄÄTTY

Muutama hankkeen aikana käynnistetty asia jää vielä prosessiin hankkeen päättyessä. Näitä ovat:

- Radiokaluston varastoinnin sopiminen ja mahdollinen purku/siirto kyläyhdistyksen lakkautuessa
- 2kpl radioasemaa asentamatta, paikan varmistus ja asennus
- Radion hallinta- ja huoltosopimuksen tekeminen
- Radioiden laajempi käyttökoulutus ja valmiustoiminnan laajentaminen. Laajentumisen oletetaan tapahtuvan kuitenkin orgaanisesti
- Varautumisen tietämyksen siirto eteenpäin kunnissa sisäisesti, kuntien välillä, seutukunnan sisäisesti ja seutukunnista kuntiin
- Selvitettäviä ja kartoitettavia asioita jo-tehdyn lisäksi
 - väistötilat, varautumisen resurssit, fasilitetit esim. (ei-kunnallinen) suurkeittiö, yksityinen varavoima, majoitusmahdollisuudet, lämmitys ilman sähköä jne

Kokonaisturvallinen Kaustisen seutu (tai mikä muu hyvänsä seutu) perheille, yrityksille....

voi alueella toimia matkailuvalttina ja vaihtoehtoiset polttoaineet yritysten vetovoimatekijöinä.

Markkinoinnissa voisi toimia "vakaa, turvallinen ja huoltovarma alue yrittää", "turvallinen matkailu" ja tämä toimisi osana alueen veto- ja pitovoimaa.